Массе а мехкий пролетареш, вlашагlкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера дену ◆ ШОАТТА, 13 МАРТ, 1982 ШУ. ◆ № 31 (8597). ◆ Мах 3 кеп.

Республикански юбилейни комиссе заседани

Самирдийнахьа КПСС обкоме парте обкоми шоллагlча секретара Л. Д. Магомадова председателал а дечо хилар СССР вlашагlъелла 60 шу, Нохч-ГIалгIайчен автономе 60 шу, нохчийи гlалгlайи шоай лоlамагlа Россена юкъебахе 200 шу дизара юбилейшта кийчо яра йолча республикански комиссе заседани.

Юбилейшта кийчо яра мероприятеш чакхйоахиито мишта дел дувцаш хоамаш дир КПСС обкома пропагандаи агитацеи отдела заведующе А. И. Тацитова, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета председатела заместитела Т. У. Махмудхаджиевас, телевиденеи радиовешанеи Нохч-ГIалгIай пачхьалкхен комитета председатела С. М. Лагутина, республика культура министра заместитела Ф. И. Цолоевас.

Заседане ишта дадийтlар юбилейшта кийчо яра Гудермески района комиссе председатела, парте Гудермески горкома хьалхарча секретара А. В. Волкова хьача отчетага.

Заседане дийцача дешай хьинкъеса къамаьлаш дир КПСС Грозненски горкома хьалхарча секретара Н. И. Семенова, КПСС обкома отделий заведующеша Ю. В. Кузнецова, Р. А. Сайханова.

Заседани чакхйоалаш къамаьл даьча Л. Д. Магомадова белгалдир юбилейшта кийчо еча долаш дола кхоачамбоцараш, дийцар уж дlадахара де дезараш.

ХIАРА БАЛХА ДИЙНАХЬА ХЬАДЕР ДУКХАГIА ХИЛИЙТА!

17-ча апреле — коммунистически субботник

Ерригсоюзни коммунистически субботник хулача дена сийлене пакъбахара кийчо еш ба Гl. Ахриева цlерагlча «Электроинструмент» завода болхлой. Вlашагlъеллай цу дийнахьа дергдолча балхашта кулгалдара штаб. Хьинарейо къахьсгама тlахьехаш долча плакаташцеи лозунгашцеи кийчъяь стенд хьалтехай, белгалдаьхад субботнике дергдола балхаш. Хlара сага болх бергбола моттигаш къоастальй. Ишта керттера продукци арацхара кхыча дезоашкарчул овсарегlа къахьегаргда 400 саго, ремонтни балхаш деш хургва 150 саг, 8 тоннал кlеллгагlа доацаш тиша аьшк гулдара араваргва 65 саг.

Коммунистически субботник хула ди сийлеца чакхдаккхара хетальча митинге къамаьл даьраша шоай коллективай цlерагlа дош ду 150—160 процент смении нормаш кхоачаъе, брак а йоацаш болх барах, еррига продукци тlехдика йолаш арахеца.

Шоаш цу дийнахьа даьккхача ахчах 1500 сом цхьайтталагlча пятилетка фонде дlаддала лаьрхlад завода коллектива.

А. САГОВ.

◆

17 апреле беррига советски мехка хургдолча коммунистически субботника хетаяь собране хилар укх денношка Назрановски района «Экажевский» совхозе.

Цу дийнахьа кхо бlаь совгlа саг кургва маьлхьегаш. Хьамкlашши генарашка дlаде лерхl Гайтоа Татархана, Нальгиев Османа, Баркинхоев Висе кулгалдеча механизированни звенош. Ткъо тонн металлолом хьагул а даь пачхьалкхенна дlачулурга Аушев Абос, Оздоев Акпа, Ужаров Тухана кулгалдеча бригадаша, хlаьта массехк бlаь та дlайоагlаргьи контора, берий беша, поликлиника, нефтебаза хьалхашка совхоза гlулакхерча наха Кхомбьича доагорша болх бергба тракторашцеи автомашинашцеи.

Цу цхьан дийнахьа совхоза болхлоша даьккхар 1500 сом ахчи цхьайтталагlча пятилетка фонда юкъедахьа оттадаьд.

С. ТОВСУЛТАНОВ.

Назрановски Гl. Ахриева цlерагlча «Электроинструмент» заводе дукха ба башхадика къахьегама толамаш доахаш хиларца дуккхача болхлоша лоархlаши сийдеши бола производственникаш. Царех я слесарь-сборщица, коммунистически къахьегама ударник Баркинхоева Радимхан. Дика болх барал совгlа Радимхан предприяте дикагlйола нагирхой хьехамча лоархlаш я. Цо ший опыт, дикагlйола балха методаш дlайовзийташ кийчба дукха болхлой ба уххаза. Хlанз цо lомаеш йола Ханиева lашат а балхах дика кхеташ йоагlа.

Общественни балха тlа хьинаре дакъа лоац Баркинхоева Радимхана. Дуккхача хьана дела профсоюза цехкома член йолаш болх беш я из. Цу балха тlа шийна тlадехка декхараш а даим цlена кхоачашду цо.

СУРТА ТIА: (вордсхьара аьттехьа) слесараш-сборщицаш I. Ханиева, Р. Баркинхоева.

И. ПЛИЕВА сурт.

БОЛХ ДИКА БУ

«Грозэнерго» чуйоагlача предприятех керттера лоархlаш я ТЭЦ-2. Толамца чакхъяьккхар энергетикаша цхьайтталагlча пятилетка шоллагlча шера хьалхарча шин бетта задани.

Планал совгlа яьккхар цхьа миллионага кхаччал йола киловатт-сахьат электрически энерги, хlаьта кходаьд 368 тонн условни доагор.

Ишта толамаш даха энергетикий вlаштlехьдаьлар юбилейни цlелшта сийлениа пакъбахара шерра яьржа социалистически яхь бахьан долаш.

Социалистически яхье хьалхле лелаю Ленина ордена кавалер, тlемен къахьегамен ветерана, машиниста Иванушкин Алексей Михайловича, ТЭЦ-а комсомола комитета секретара, локомотива машиниста Темирсултанов Ахмеда, слесараша Битюцкий Викторен Седашов Викторен, мастерашa Комаров Михаилен Канарский Алексеяи.

Х. СУРУДЖАНЦ.

ДЕКХАРЕХ ЛОАРХIАБУ

Цхьайтталагlча пятилетка шоллагlча шера къаьстта дика къа а хьегаш. Хlара бетта плани тlаийца социалистически декхараши тlехкхоачашдеш хьайоагlа Вознесенски газобензинопп завода коллектив. Товарни продукци арахецара шин бетта план 105,1 процент кхоачаш а яь, заданел совгlа цо арахийцай 61 эзар сома маьха продукци. Шин бетта планал совгlа маьхала яьккха продукци 25 эзар сом мах болаш я. Шоай къахьегама толамаш тlа-тlа тоадеш къахьегача завода болхлоша дика тlехьхоачашъяьй март бетта хьалхарча декада задеш а.

Укх шера предприятерча цехашта, участкашта юкъельржача социалистически яхье хьалхара моттиг дlа ца хецаш хьайоагlа Тимофеев Николай Иванович керте латтача товарно-бийдала цеха коллективи Кожухарь Владимира кулгалдеча ремонтни участка коллективи. Шин бетта план хана хьалха кхоачашъярах эггара хьалха рапорт деннарех а уж.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

Дерригa а кийча да

Ялат, кхыйолa юртбоахама культураш ахенрии уж пачхьалкхенга йоанарии укх шера хьалхашка латта декхараш кхоачашдара тlатеllа дара йоллаш боахи хlана Ачхой-Мартановски района «Лермонтовский» совхоза кхаш лезадераш.

Тракторaш, тlехьаювзаш йола инвентарь кечал дикка хьалха — 10 февраль хьаlайкхоачаш тоаьй цар. Царех цхьанараш кхаьнка болх беш я кlаьа нийса органически удобренеш дlакхухьаш. Цо болх теттара дика беш я Хадисов Ирвис, Хатуев Ахьмада кулгалдеча бригадай коллективаш. Механизаторех массарел овсарегlа болх бу Сулейманов Хьамида, Мамсуров Мохьмада, кхычар.

Лаьтташ органически удобренеш хьаьнде цу боахама повкъоста дели я районерa «Сельхозхимия» объединене механизированни отряд а. Цунна юкъебоагlача механизаторашa Альбукаев Ахьмада, Шариев Рамзана, Абаев Мунайе, шоферашa Арсамбеков Шерипа, Дикуев Доккас дlадахийтац балха норма 140—150 процент кхоачаш ца еш. Хlаьта еррига дукха хlама ца лаьш 18,5 эзар тонн органически удобрени дlаийхьай совхоза кхашка, план 10 эзар тонн йолаш.

Х. МАГОМЕТОВ.

Профсоюзий съезда — къахьегама совгlат

Цхьайтталагlча пятилетка хьалхарчеи укх карарчеи шерашка КПСС XXVI съезда решенеш а «1981—1985 шерашка а 1990 шерага кхаччалца а СССР экономически социальни дегlайоалаяра Керттерча лостамаша» а дlадехача тайпара къахьехьегара чуйнина болх беш хьайоагlа тха. Назаререча трикотажни фабрика коллектив. Ханал дикка хьалха кхоачашъяь яккхар керттерча хьонхамех йола соахкара плани социалистически декхараши. Кхычарел тlех да къахьегама толамаши хlамаш тегача № 1 йолча цехерча Муцольгова Лиза, коммунистка Торшхоева Тамаре, Дзарасова Галина бригадираш болча цхьоалагlча, лхьлагlча, бархlалагlча конвейерий болхлой. Цар атта ди дlадахийтац шоай смении задаеш дикка тlехкхоачаш ца еш.

Пятилетка хьалхарча шин шера план Нохч-ГIалгIайчен автономи хьахиина 60 шу, нохчийи гlалгlайи шоай лоlамагlа Россена юкъебаха 200 шу дизара юбилей хьатlаотташ кхоачашъяра предприяте хlанз лоаттабеча къоастаме хьалхарча юхьиге латт хlамаш тегараш Парова Салихьат, Кодзоева Лейла, Цолоева Тамари, дукха кхыбараш. Царна нийсса хlана хьегац аьнна къахьегамехьалхлоша Долгиева Марета, Богатырева Дугурхана, Тумгоева Iашата, кхычар.

Хlаьта болаш ба фабрике шоаш тlаийца доккхий социалистически декхараш хlаналe кхоачашдаь баьина кхаллахи мехкарийи. Ишта, Сапалова Марусе, йикараша Богатыревгlар Зайнапеи Пьтlаматеи хlанале рапорташ денкад 1981—1982 шерий планаш кхоачашъярах.

Цу толамий ларде укх коллективе дика вlаштlехьъяьккха лелаю яхь. Цун итоаш хан-ханнахьа елгеи яхье котбаьннараш моральнои материальнои белгалбоахилгеи массаара гlулакх а хиш дlаэттад тханцига. Хьалхара моттиг яьккхача бригадашта, участкашта карара кара тела цlе вымпелаш лу, хlаьта цеха фабрика цlе байракх. Цу тайпара, яхье белгалъяьнна коллективаш къоастаелга оаха партийни организацешцеи администрацешцеи цхьана хlара бетта цкъа деш да.

Ала дезаш да, укх тlехьарча хана партийни организацей кулгалца профсоюзни организацеи болхлошта къахьегама кхетам балара дешашта дукхагlа терко е яьннилга. Из къаьстта дика хоалуш дар 16 марта болх дlаболабеча СССР профсоюзий XVII съезда пакъдахара кийчо еш тхо хиннача юкъа. Цехови комитеташа, начальникаши, бригадираша тlадиллача гlулакхецара бола къахьегамхой бехктонхам айбаьб. Дукхагlа йоанхо е даьнна къонабарий хьехамчашца беча балха. Из кlезигдукха тоабе вlаштlехьдаьннад. Ишта, кхы а лакхагlча боярам тlа даьккхад яхьа кулгалделга. Хlанз хlара конвейер тlа «Къахьегама сийлен календараш» оттадаьд. Хlара балха ди чакхдаьлча белгалбаьннараш буц цу тlа. Цунна цхьана, ца хьонбеш битац шоашкара ледирло гучаяьлийтараш, болха юкъара гlулакх юхадеттараш. Цу гlулакха даь стендаш да.

Болхлой ван ханарча къахьегамхой лакха санхетам болаш, къахьегаме, вахаре коммунистически дог-уйла йолаш хьалхсбара, цар дисциплина чlоагlъяра пайда ийбу социалистически яхьа идеологически lалашо яра йолча кхыча формаехи средстваехи. Царех я коллективе тlа-тlа дукхагlа еш йола лекцеш, докладаш, беседаш.

Хопш да сага вахар алхха цхьан къахьегамах ца латтилга. Цудухьа фабрика коллектива балха гlулакхаш тоалуш хиларга хьежжа дукхагlа теркам тlаухийт болхлошта лерттlа саплоlама хьалаш хьадара. Цхьана вlашагl а кхийтте экскурсешка, походашка ух. Ишта, туристически путевкаегlа турпала городе Волгограде, Баку, Одессе, кхыча городашка салаlа баха хиннаб тха къахьегамхой.

Чlоагlагlа къовсам лоаттабе даьннаб къахьегама дисциплина телхаерашца. Цхьа ха яр Тумгоева Мадина, Хамхоева Марет, Мержоева Цазш, Медарова Лида, Барзиева Фатима балха хьабахкара каст-каста тlехьабуваш. Цехкома заседане тlа а бийха шоэза къамаьл хилар царца. Хlанз царех цхьаккха шийх цу тайпара гlалат доалийташ яц.

Тхона дага латт парте XXVI съезде доклад еш нохЛ. И. Брежнева аьнна дешаш: «шоай йоаллийча боъонех пайда эцача ваь профсоюзашa цхьайолча хана кхоачам боллаш инициатива гойтац, цар даим тlатеllа леладац коллективни договораш кхоачашдара, къахьегам лорабара дешаш, къахьегама законодательство телхадара, бюрократизм, волокита лелаяра фактай ледара терко ю». Цу даькъе тха де дезараш а lалаьмате дукха да. Брак нийсбоалийтараш хиларца продукце дикал даим хилац хила ма йоагlара, оттаьча номенклатурага хьежжа. Цхьайолча участкашка бригадашка лерттlа ца къахьегама дисциплина, бийдал материалаш йоагlачул совгlа дlаухийташ моттигаш нийсслу.

Из дерригa шийх тернаме лоаттадеш я фабрика профсоюзни организаци. Цо дlахо йодача хана а партийни организацеца, администрацеца цхьана шийх иили хьинари тlаухийтаргда болхлой коммунистически хьисапе къахьегара кхы а чlоагlагlа тlаберзабара, мехка а республика а юбилейшта доккхий мулаш даьла уж накъабахийтара.

Я. БАРХАНОЕВА.
Назраньерча трикотажни фабрика профсоюзa комитета председатела заместитель.

ЛАКХАЧА ТЕМПАШЦА

СССР хьахиина 60 шу, Нохч-ГIалгIайчен автономе 60 шу, из шийх лоlамагlа Россена юкъеяха 200 шу дизара сийленна пакъбахара шерра социалистически яхь а йоаржаь, къахьегаш я «Грознефть» яхача Ленина орден лелаеча объединене коллектив. Социалистически яхье хьинаре дакъа лоацаш ба Грозненски буруш деттача балхий управлене бурундеттараш а. Дика толамаш даьхад коллективо февраль бетта. 130,3 процент кхоачашъяьй бетта план. Хьинаре къахьегарца къаьстта белгалъяьннай управлене дикагlйолча начальникаша А. Г. Мау, И. А. Тараканова, А. М. Золотарева, С. Б. Хоньахмедова, Ш. У. Тарамова кулгалдеш йола бурундеттарий бригадаш.

Инструктивно-технологически картага хьежжа буруш тохара режим нийса лелайрах, оттаяша эшшача тайпара обработка йеш тlехьаш карча породашка хьежжа укх хьахариарен болх дика вlаштlехьбаьккхарах буруш тохача йоланна кlийлеи ком поновка йоагlача тайпара вlаштlехьаьккхарахи кхарагlдаьннад цу бригадай уж дика толамаш даха.

Буруш детта отташ, химреагенташ, лицаенай оахаллаш, электроэнерги, кхыйола материалаш кхоара къовсам а лоаттабеш буруш тохара балхаш ма могга сиздеш ба бурундеттараш. Сквамашта буруш тохача хана бригадаша чlоагlа тlахьожаш лоаттаду буруш тохара технологи нийса лелаяра, кийчоно гlоаш дола балхаш хана хьалха кхоачашдараш керттерча процессаца уж вlашагl дувзаран.

Къахьегама овсарле лакхьяра тоарlаlамегlа доала гlулакх а хиина дlаэттал смеинаш хувцалуча хана балха лехьа ца йоалр.

Ишта, буруш тохача оборудоване беррига нийсса пайда ийдеш, технологически процесс эрайоахаш, вай республике а мехка кхыча районашка а буруш тохара ловьнча опытах пайда эцаш лакхача темпашца [illegible] ба хlана мехкдахьтий [illegible].

Д. ГАБАЕВ.

СОВЕТИЙ МЕХКА ГIОЛЛА

РСФСР

ВЫКСА (Горьковски область). Выксерча металлургически заводе дукхача листех хьаеча йоккха диаметр йолча турбай цехе хьалхара серийни продукци арахийцай. Газови магистралий къахьегама овсарле шоаза лакхье йиш хулийташ йола уж турбаш арахецар карадераадела белгалдаьд КПСС XXVI съезда решенеш тlа. Шера миллион тонн продукци хьаергйола из цех пятилетке болх бе йоалургьи. Укхаза хургья йиъ лакха автоматизаци яь технологически линии, хlаьта царех хьалхаръяр хlанз болх беш а я.

МАГАДАН. Пхи эзар километрал совгlа дlоахал долча фегарча тlаьво Магадан Архангельскеца йиэзаь. Магадански авиатораша Къулбаседа Ледовити океана уллув да йиллача цу авиатрассе тlолла АН-12 яхача самолеташа Архангельски областера Колыме хьайоаш дlакхухь «Ольский» яхача племенной совхозеи «Среднеканский» яхача совхоза племенной фермеи доалаергда холмогорски фух дола [illegible] бlаь шиннар. Айршарски тхайа дикача фух дола кхаат шинараш укх денношка Карелера «Арманский», «Хасынский» яхача совхозашта а доаладергда Магадански областе шурийна хьайоаш леладелга дегlадоаладара деш да из.

УКРАИНСКИ ССР

ЗАПОРОЖЬЕ. «Запорожтрансформатор» яхача объединене хьаеча производственни комплекса участие кертерча корпуса монтаж дlайолаяь. Укхаза хьаергда переменни тока 1150 киловольт, постоянни тока 1500 киловольт напряжени йолча электропередачай лявешка лаьрхlа теттара чlоагlа [illegible] оборудовани. Юкъъахда дена цига болх беш йолча «Днепрстрой» [illegible] леладу гlулакхаш.

БЕЛОРУССКИ ССР

НОВОПОЛОЦК (Витебски область). Шера иттаьа эзараш тонна парафин арахецаргйола «ПАРЕКС» яха [illegible] «Новополоцкнефтеоргсинтез» яхача производственни [illegible]. Мехкдаьтта [illegible] парафин — [illegible] [illegible]

ГРУЗИНСКИ ССР

[illegible]

КАЗАХСКИ ССР

[illegible]

(ТАСС).

ГIишлошка сатийна я...

Шу бути хилла за яьннай пачхьалкхени комисса вий республика лаьрхlаме гlишло — Къулбаседа Кавказски бройлерни фабрика хьалхара aрlа дlанйи. Укх шера бетте а яьнка, болх бо дlайолалийта лаьрхlад шин лекса шоллагlа арlа. Мишта дел хlанз гlишлошкай гlулакхаш?

[illegible]

А. МАЦУЕВ.

А. Д. Шерипова цІерагІча творчески конкурса

ПАРТКОМА СЕКРЕТАРЬ

ОЧЕРК

Хасолта дешаш вар г. Орджоникидзерча Нохч-ГІалгІайн педагогически рабфаке. Дийша ваьлча хьехархой хила дага ихина с из вІалла а дага доацаш укхаза деша баьхна а болча дукхача кагийча наха юкъера кхы белгалвоьнна ва ала хІама доацаш, кхуош боагІаш барех вар Хасолта а.

Арчаков Кериммий Хасолта шиъ вахара никъ хоржача хана дуненн халкъашта юкъера хьал чоалхане дийнзар, хьаьръяьнна а шиъ низах еина в яр фашизм.

КІезиг-дукха хІамах кхеташ в Даьхе, шиъ къам дег тІара дезаш а волчо кхетадалла гуш дар тІом гаьна боацилта. Цох саккхийна дале а с шийла бокхагІбараш военни училищашка деша баха гІерташ хиларо дог айдаь дале а Орджоникидзерча аэроклубе аха воладелар Хасолта. Цига Іомалуш из волаш каст-каста вІашагІкхетар тхо.

Кхоана 14 сахьати 30 минути яьлча «Сердало» газета редакци йолча гор. Орджоникидзе М. Горьке цІерагІча улица тІа сигала гІолла лелаш самолет хургья хьона, хьай ха хуле сигаленгахьа бІарг лакхалаь, аьлар сога Хасолта...

Тхо дІаара даьлча «У-2» яха самолет яр дукха лакха а йоацаш лелаш. Кабина чура хьаара а ваьша ткъама тІа вижа воаллеш саг вайра тхона. Из Хасолта ва аьлар аз сайца хиннача «Сердало» газета болхлошка.

— Хасолта ва е кхывар ва хац сона, баьзда денал долаш саг-м ва, аьлар Арчаков Хасолта со волча редакце ухаш вайзача газета редактора Мурзабеков Хьажмурда.

Из Хасолта волга-м цунна а тхоца хиннача берригача тха болхлошта а ховра. Самолет цу хана М. Горьке улица тІа гІолла лелаш хургья аьнар Хасолта волга царга дІааьннар со ма варий.

Цул тІехьагІа... летни училища, тІом. Цига Хасолтана карагІдаьнначавча деналерча гІулакхех дукха яздаьд. Из дуцаргдац вай укх очерка тІа. Цох лоацца аргда. Наьсарен района ТІой-Юрта хьал чу воаллача аьтта оагІоракьа хІаране бІарг кхетаргболаш коа цІар тІа яздаь йоазув да:

«Укхаза вах Сийлахь-боккхача Даймехка тІем тІа дакъа лаьца вола летчик Арчаков Кериммий Хасолта».

Чаккхбаьлар немецки фашисташ эша а беш шоай Даьхе а Европа халкъаш а кортамукъа а доахаш 20 миллион советски саго шоай вахар дІаденна бола Іалаьмате хала тІом. Дийна бисараштахьалхашка эттар хІана фу дергда хьогІ, са декхар малагІа да хьогІ, яха хаттар. Цу хана вахаре шиъ моттиг лаха хар а аттa декхар дацар. ХІаьта а, дукхагІча советски наха санна, коммуниста Арчаков Кериммий Хасолта партега аьлар «Со тІом баь ваьннав. ХІана парте санна тІадилла декъар кхоачашде кийча ва, се хьожаваьча, сайна булург болча балха гІорга».

Аз тІом баьб, из Даьхе бахьан цІийІоахийтад, сона аттa болх бала беза яхараш а нийслора. Царех бехк бакхa а хала дар. Бакъда, из засар коммуни сташта доагІаш. ДагІацар из Арчаков Кериммий Хасолтана а.

ТІом чакх а баьнна шин дезал бахача Казахстане Хасолта цІавена ха хала яр. Цхьабола них кхетаде ловш бацар селла чІоагІа низ бола, вийша болх бІаллаш, къаьа вола моастагІа эшапарта [illegible] дукха [illegible] дІадахилга. [illegible] дукха ван гІородаш, кирташ [illegible] цІендаь дІадаьха [illegible]. Цариа хецар шоашка кхаьча ха [illegible] балаш ма хиллаьа, кІориг долаш кхоаш гІем гІа хиннача лаиннилга...

Партейни организаце тІадиллараш кхетам [illegible] беш вола Хасолта шарна вІашагІкхетарун гІем тІа кийсь кхача [illegible] баьдар а дувцаш уж дІаьхкт [illegible] вахар [illegible]дахкхара масcене а [illegible] къахьега дела [illegible] цига цар ла а дуцгІаи, [illegible] болча моттигашка дика болх бе [illegible] гІертар.

1960 шера Нохч-ГІалгІайчен цІарча [illegible] Хасолта Республика [illegible] дукха [illegible]. Наьсарен района [illegible] тІаула [illegible] [illegible] моттиг яр [illegible] района [illegible]. Цига [illegible] Арчаков Хасолта [illegible] Хасолта [illegible]

[illegible]

1971 шера дена «Октябрь 40 шо» [illegible] парткома [illegible] Кериммий Хасолта

— Фуд партийни кулгалхочун балха тІа эттара лоархІаме хьона хетар? — хетт аз Хасолтега.

— Нахаца болх бе хар, — ишта дар ловцица дениа жоп.

Из жоп доашхаш санна дІахо дувцацо:

— Совхозе хьалъаьккхар 800 Іаттa лаьрхІа комплекс. Хьайбаш дІачу а оттадаь хІанз гІулакх лерттІа дІа ма гІоргдий аьнна тхона хетача хана доаханга ра йоаха шура кІезигьелар. Доярхаш раьза бацар, кортош чудаха бар. Комплексера хьал чоалхане дийнзар. Фу дича бакъахьа да? МалагІа оарц даккха деза? МассагІа дар уж дагахараш. Эггара хьалха нахаца дагаьалча бакъахьа ва-кх аьнна коммунисташ хьагулбир аз. Комплексе болх бе хьожайир совхоза парткома член йола доярка Темурзиева Ахьмада Розан коммунист Балхаева Висангире Дутурхани. Дукха ха яладелхьа хоалуш хувцаделар комплексера гІулакхаш. ХІанз совхозе эггара дукхагІа шура цига йоакх. Нагахьа санна совхозе гІолла йоаккхар 5.3 килограмм яле, цига 6.3 килограмм йоакх хІара Іаттагара.

Дадахача шера геттара во лела даьлар № 1 йолча тракторни бригадера гІулакхаш. Бригадир волча коммуниста Карахоев Буге Ахьмада болх тесса лелабора. ГІулакх кхы тІехьа даккха йиш йолаш дацар. Бригадера хьал коммунисташа тахка а техка парткома заседание дувца оттадир дош. ДІахо ишта болх бе йиш йоацилгах дІакхетавир Карахоев. Эшаш дола новкъостал дир. Дукха ха яла езанзар бригадера гІулакхаш тоадала.

—Тха дегаондло а оаха чІоагІале лувцараш а диканагІбола болхлой, коммунисташ хьажкІаш лелаю Гелисханов, Коддоев, доярхаш Темурзиева, Балхаева, Даурбекова санна бараш ба. Цар шоай къахьегамца а дешаца а кхычарна хьонхам тел, цар саккхетам лакхбу, — йоах Хасолта.

ДІадаха, 1981 шу берригача юрта боахаме а санна совхоза къахьегамхошта а аттa доацаш нийсделар. Бакъда, парткома, совхоза коммунисташа шоай берригa низаш оарцагІдаьхар хаоттамо оттаяь халонаш эшаяра. Кхашкара балхаш дечв хана хала дар парткома секретарь а кхыбола кулгалхой а конторе лаха. Берригa кхетама а организаторски а болх къахьега нах болча — кхашка, фермашка беш бар. ХІаьта гІулакх ишта дІаоттадарах хьахиннар дог гІоздоаккхаш да. 1981 шера совхозо даьккхар 11743 тони ялат. Цо торо елар пачхахьалкхенга 6825 тони ялат дохка, план 3920 тони йолаш. ИттлагІча пятилетке юкъера лаьрхІача хІара шера даьккхачул 2325 тони дукхагІа дор из ялат.

Дика къахьийгар, хьайбаш леладераша. План 1507 тони йолча 1080 тони шура яьккхар. 130 процент гаргга кхоачашйир пачхахьалкхенга дулх дохкара план а.

— Уж толамаш доахача хьалхе массаза а санна коммунисташка яр, — йоах Арчакова.

Фуд сел доккхий толамаш даха совхоза гІо дер? Цу хьттара жоп луш леха йоагІаш яц балха технологически процесса приемаши методаши. ЛоархІам болаш да агротехнически комплекса берригa доакьош. ХІаьта эггара хьалха ялаташ кхедерийн хьайбаш леладерийн балха говзал, гІулакх Іилман ларда тІа, творчески лелодар, хІара механизатора, доярка, скотника лакха морально-политически саккхетам хилар. Из берригa а, парткома кулгал а деш, совхозе долаш да ала мегаргдолаш да.

ТІаьха фу йоах шоай секретарах коммунисташа?

Арчаков Кериммий Хасолта тахан совхоза коллективана хьалхашка латтa лелхараш кхоачашдара нах оарцагІбаха хараш совгІа, кхоана малагІа денхараш оттаргда, уж кхоачашдора наьха уйла гІертар а хоаш саг ва, — йоах совхоза [illegible] механизатора, коммуниста Водлоев [illegible].

1980 — 1981 шерашка [illegible] хьайбаш леладеш доакхий толамаш дахарах совхоза коллективана елаш КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК Сийлен грамота.

«Октябрь 40 шо» яхача совхоза коммунисташ берригa къахьегамхой совхоза [illegible] торонех, Іилмани техника [illegible] [illegible] [illegible] социалистически [illegible] [illegible] [illegible] Хьайта [illegible] Сийлахь-боккхача Даймехка [illegible] [illegible] Арчаков Кериммий Хасолта вола.

Т. ТЕБОЕВ.

СУРТА ТІА: [illegible] [illegible] Х. К. Арчаков, [illegible] [illegible]

Н. НАИЕВА сурт.

САГ ШИЙ КХЕЛА ДА ВА

ДОШ КІОАРГГА ДОАШХАШ ХИЛЧА

ЛадувгІаьашта воздействи яра дикача формехи методехи пайда нийбара даькъе дикка опыт Іоаьяй политически дешара системе. Цу формашта юкъе цІи яккха йиш йолаш я, масала, рефераташ.

Цхьанне кулгалхо со а волаш йолча культпросветучилищерча шин семинарски группе а ишта хьадда болх бу дешар тоадар духьа. Материал Іомаяра уж е вож формаши методаши хоржаш аз теркалбу хІара ладувгІачун а ерригача группа а дешара боарам, кругозор, професси, психологически башхалонаш. ДукхагІа бола ладувгІараш лакхера образовани йолаш хиларах, дешара активизаци яра кхыча формашта юкъе оаха пайда нийбу рефераташ кийчъярахи уж ювцарахи. ХІанзе а аргда аз, цу хьехари методах пайда эцаш хилча, молагІча кхыча методах эцаш санна, цхьа бустам боацаш из де йиш ца хилар. Бустам болаш хила еза рефераташ шоай боарамга а семинарски занятеи гома чу уж дукха-кІезига хиларга а диллача. ДукхагІча даьнде оаха ла а дувгІ, ювца а юви цхьа реферат, нагтахьа шиъ. Духхьала шо-м дешара хьинаре форма вІалла лархІа йиш йолаш а яц реферат, из дукхагІа пассивни форма я. Духхьал къамаьлаш дара дола бахьан мара дац реферат. Активни форма ю цунах из занятие ювцаро, наха шоашта цунех хеташ дар дувцаро, дискуссе. Реферат занятие ювцара, цунах лаьца дискусси яра, сона, хетачох, укх таьнара фактораш эш: берригa ладувгІараш занятена кийчбалар, ладувгІараштa реферата темах задани ялар, тІеххьардар, пропагандиста дискусси вІаштІехьаликха хар.

Цхьадола масалаш доаладергда аз. Тха группа Іомаю тема я: «Іилман атеизма кІийле». ЛадувгІачо дІайийшар «КПСС XXVI съезди дидІабалара предпосылкаш дІахо дегІаахари» яхача темах йола реферат. Хетт аз: «Хаттараш дий шун?». Хаттараш хиланзар.

Фуд де дезар — докладчика а ладийгІараштa а баркал алари занити чакхъяьина лархІари? Ишта а дулургда. Амма, опыто йоах, цунах кхоачам баь Іе йиш яц, цудукхьа массехк хаттар ду аз ладувгІарашка.

Рефератах гуш да, ях аз царга, ди вайцига дІабаьнна хилар с гарггарча хена дІабарг хилар. Дий из ишта? Саг Іист хилац. ТІаккха репликош тел. «А, ишта дац». Динах тешараш дукхагІча даькъе боккхий нах ба хІанз.

«Вайнига, Нохч-ГІалгІайчуна тешараш кІезига ба». «Сенах хов хьона из?». «Дукха вай студенташ хІарташ кач а дадаш ба, районашка маьждигаш хьаделли боккъо енцай» и кх. дІ.

Уж къамаьлаш совцаду аз лоархІамегІа дола кхы дош а оттадий, хІанз оалаш долчча тайпара аьлча, хьаю аз проблемни ситуаци. Дика да. Вай мехка планагІа ю Іилма - атеистически пропаганда, дина социальни оалаш тийдад, нах берригаш а дийша ба, тІаккха фу бахьан долаш да аьнна хетт шоана динах тешарий процент лакха хилар? Цу хаттара хоза маІан а долаш дола жопаш тела баьлар. ЛадувгІараша цун бахьан лерхІар традици хІана а чІоагІа хилар, ди даьгаре наьнагарен берага бувлар, къоастадаь аьлча, вай республике. Теркал ца еш йита йиш яц, йоахар воккхар, психологически оагІув а: каша «Іасапах» кхерар, шиъ а шиъ гаргарча наьха а кхел ца толхаc гІертар.

ЛадувгІарех цхьанне лаьрххІа дийцар дина обрядаш, зрелищаш, эмоциональни оагІонех. Цо йоахар: «Дина хьалха латтараша наха дикагІа дега чу бужургболча гІайпара бу дина хьехам, меттах, иллех, музыках, костюмех, сердала эффектех, киназа а маьждига а архитектурах, нар чурча ченех пайда а ийбеш», — йоахар цо.

Цу дешаша кхы а хьал хьоабир нах. Цхьабола ладувгІараш чІоаггІа духьала баьлар цо дийцачоа, пропагандиста хІама ала а дезанзар укхаза. Са духхьала цар дийцарий лоацца итог е мара езанзар, цхьайола выводаш а еш.

Семинаре ухаш барий знанеш дика хиларо, цар дІадехараш теркалдаро йиш хулийт пропагандиста ца де тарлуча хаттараштa, проблемни ситуацешта дикагІа прогноз е, Іоро хулийт дешаран вахаран юкъе бунзам оттабе, хІаьта ишта практически задаиеш мишта а малагІа чулоацам болаш а хила еза къоастаде.

«Дерригa а сага, дерригa а сага духьа» яхача темах реферат кийчъеш семинара цхьан ладувгІачунна задани елар аз училища преподавателий а гІулакххой а материальни хьал тоадалар хьахьокхаш йола цхьайола материалаш гулъе, аьнна. Ераш я семинаре кхийла цхьайола цифраши факташи. Училища преподавателехи гІулакххоехи 12 сага автомашинаш я шоай доалахьа, тха дукхагІа бола болхлой дикача, чура хоза тоаьча, мел эшар долча квартирашка бах, дукха а дукхагІа барий шоай библиотекаш я, тха болхлоех ахачел совгІа бараш отпускех болаш форда йистесалоІача цІеношка, санаторешка салаІа ух шоай деналаш а нийс. Цу хІамаша тешал дацийи вай вахара хьал тоадалара?

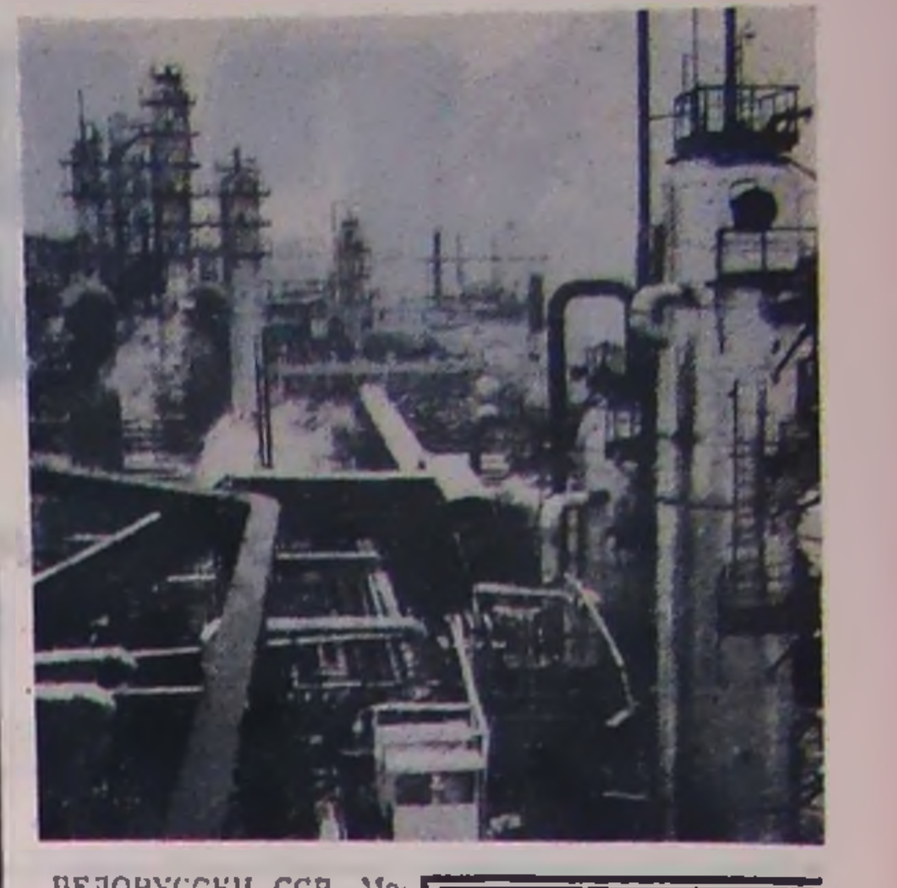
«Нохч - ГІалгІайчура мюридизм» яхача темах занятена кийчлуш аз могадир классай кулгалхой болча семинара ладувгІараштa цар дай-ноаной чурдаш ба е бац хара шоай группашкарча студенташкa устии а анкеташ а хаттараш дар. ХІанз а из гІулакх мишта латта ховш дац тхо, амма из болх дІахо хьорга. Тха дешара заведение специфика семинара ладувгІарий литературанех искусстванех бувзам хила безаш я. Цудуххьа семинарски занятешта кийчо еш художественни произведенех пайда ийбе гІерт тхо. Ишта «Дерригa доьла кхелах лелаш да яха дина догмаш Іилмана духьала хилар: провиденциализман фатализман реакционни чулоацам» яхача дешта четаль реферат кийчъеш аз могадир докладчика а ладувгІараштa а «Фаталист» яха Лермонтова повести цунах йола критически материали, хІаьта ишта кхыдола художественни литература, къоастадаь аьлча, «Дилла хургдолчун закон» яха Н. Думбадзе роман, «Шерал дІаьхах а хул ди» яха Ч. Айтматова роман, кхыйола произведенеш ешилга.

Цуница дувзадеина ала безам ба са, тхона ухийтача семинарски занятеи планаш тІа доацаш да художественни литература, хІаьта из чІоагІа эшаш а да аьнна. Цул совгІа, могадеш долча литература списка тІа кастаста хулаш яц тІеххьарча шерашка араййина материалаш, вешта аьлча, керда материалаш. ХІаьта керда материал ма йий дукхача даькъе партийни дешар тоадара новкъостал дер.

МоллагІа занятии толамца чакхъелара гІо ду творчески хьалаш хьадара, ладувгІараш юхагІерташ ца хиларо, семинарски занятешка цар хьинаре дакъа лацаро, оаха ларде лувца принцип я: «Дувца ца хар кхеравезац, эхь да хІама ха ца лар».

Чакхвоаллаш ала безам ба са, пропагандист тахан хІара шиъ занити чулоацам кІоарга болаш, наьха ладувгІа безам болаш, нарна хьашт долаш хилийтара мел эшар долаш хилар.

Т. БОГАТЫРЕВ,
культпросветучилища семинарски группа пропагандист.

БЕЛОРУССКИ ССР. Мозырски мехкдаьтта чакхдоахача заводе ханал хьалха болх бе йолаяллийтай «Парэкс-2» яха установка. ТІехдика дизельни довгор арахецаш хургья из. Цунца цхьана шоаза совгІа дукхагІа арахецаш хургья коача парафинаш — белкови витаминни препараташ яра йола мьакъе бийдал.

ГДР специалисташа новкъостал а деш хьалъяь «Парэкс-2» яха установка болх бе йолаяллийтарна цхьана мехкдаьтта кхы а чІоагІагІа цІендара ларда тІа завод производства прогрессивни экономични технологега иргьа.

СУРТА ТІА: «Парэкс-2» яха установка.

И. ЮДАШЛ сурт.
ТАСС фотохроника.

№ 5 йола «Агитатора блокнот»

Кепатеха араяьнай КПСС Нохч-ГІалгІай обкома пропаганди агитаци отдела «Агитатора блокнот» яхача журнала аргІанара номер. Из хьаеллалу «Сийлахь-доккхача де лерхІачун духьа цхьоагІо йолаш цхьана болх бар» яхача передовой статьица.

«Деза деноши» яхача рубрикана кІал кепатеха я жилищно-коммунальни боахамеи бахача наха бытовой гІулакхаш дечеи болхлой денна хеталь «Наьха йоакхо еш» яха статья.

«Мишта ях бригада» яхача корреспонденци тІа Х. Эскарханова дувц «Промавтоматика» объединене хьалхалаттача комсомольско-кагирхой бригада кулгалхочох Е. Ф. Свищевах. «Динах тешаш бараш «Атеист» яхача клубе» яхаш я Малгобекски центральни городской библиотека методиста, агитатора М. Илиевай корреспонденци.

«Юбилейшта накъаделхаш» яхача рубрикана кІал кепатеха я «Сийлахь-доккхача доттагІалах хьахинна» яха Л. Н. Толстоя цІерагІча Нохч-ГІалгІай пачхахьалкхен университета советски обществa исторе кафедра ассистента А. Бугаева статья.

Безаме дувц С. Воронина Советски Іаьдал бахьан долаш къовсам лоаттабаьча Ушаев Маалака вахарах.

Номер тІа кепатеха я кхыйола материалаш а.

ДІаяхача заман ширдаьннача гІулакхашца — лира къовсам

КЪАХЬЕГАМХОЙ ХЬИНАР АЙДЕРГДА

Сунженски района Нестеровски станице гражданий сход хилар. Наха баха, къахьега, салаІа новкъарле мел еш дар дувца вІашагІкхийтар станице лоархІаш а сий деш а бола нах. Культура цІагІа гулвеннача 600 сага юкъе бар станицера наха сий деш бола боккий нах: Я. Костоев, М. Богатырев, Х. Оздоев, парте, тІема, къахьегама ветеранаш С. Шевяков, И. Ковалев, М. Яценко, кхыбараш. Ишта сходе дакъа лаца бийхабар района партийни, советски, административни органий кулгалхой.

Нохч - ГІалгІай автономни хьаьна 60 шера нестеровцашта карагІдаьнначох лаьца доклад йир сходе стансовета исполкома председателa Д. Х. Мейриева. Белгалбаьхар дукхача шерашка берьате къахьегаш хьабоагІа колхозхой, боахама специалисташ. Сий деш хьоахабир парте, тІема, къахьегама ветеранаш.

Сходе гулбеннача наха чІоагІа бехк баьккхар шоаш из даьр даа гІертахарех, тІехдаьккха къаракъаш мелачарех, дина тоабашта керте латтачарех. Къахьегамхоша дІахайтар шоаш нийрча гІулакхаш ловргдоацилга, харцахьа гІулакхаш леладеш волча хІара сага цІи яьккхар. Цариа юкъе бар обществено-пайдане болх ца беш лела Г. Борчашвили, У. Гулаев, Х. Дадаев, сектанташ И. Евлоев, А. Хидриева, А. Героева, А. Санжаровская, Д. Сонва, Н. Покидко. Ишта сходе гулбеннача наха малар дутилга хьадийхар ДугеевгІар вежарашкара, И. Давыдовгара, С. Гойговгара, А. Назровгара.

Берашка лерттІа ца хьажарах чІоагІа бехк баьккхар А. Ханиевах, Э. Яхъяевах, С. Асуевах, М. Гор[illegible]. Кхуаш йоагІача тІехь[illegible] кхетам баларах лаьца сходе къамьлаш дир Нестеровски школай директораша Ю. Н. Кусмачевас, Н. Н. [illegible].

Нестеровски станице таханарча [illegible] пайдана бахa тІа [illegible] 14 саг ва [illegible]. Царех [illegible] бехктоккхаме [illegible], вокхарга дІахайтад тІехь ца доаккхаш балха отта безилга.

[illegible]

С. КОРАКЛИНОВ.

Инициативеи опыти

ИНЖЕНЕР ХЬАХУЛ ЦЕХЕ

Ткъаьк шу хьалха Москве И. А. Лихачева цІерагІча Автомобильни заводе (ЗИЛ) СССР эггара хьалха хьаьяр завод-втуз аьнна цІи тилла кердача тайпара йола вуз. Цу хана дена из листе яьккхан 12 эзар саго. Москвичий масалагІа вай мехка хьалхий хІанз кхы а ворхІ цу тайпара институт.

Завода - втуза спецификах дувц цун ректорца профессорца АВРАМОВ ЮРЕЦА АПН корреспондента ВАСОВА ТАТЬЯНАС.

— МалагІа башхало я шун лакхерча дешара заведенен кхычарнех юкъе? Инженер - механика професси луш институташ бІаьш оцеа нташ ма йоа мехка...

— Эггара хьалхара башхало я оаха, оалаш долчча беса, абстрактни инженераш а ца кийчбеш, кхыдолча предприятеша [illegible] балхахой кийчбеш хилар. Тха завода [illegible] [illegible] [illegible] автомобильни [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

— Шин специфика йолаш хІама дий шун вузе дІаннар?

[illegible]

чуэцара экзаменаш, хаттараш дара дола къамаьлаш — моллагІча кхыча вузера дараш санна да.

— Дувцал, боккьала а, мишта цхьан тарду студенташа дешари болх?

— Дешар лах шера лаьрхІа да тха. Хьалхарча курсе дукхаьала дошаш хул студенташ, моллагІча курсе дІачубаьча дец йоьлагІа курсе яккхалца — болх а бу деша а деш цхьан хана. КІира аудиторе дешаш доахк, кІира — цехе. ЦхьалагІча курсе хьачубьоишраш инженера болаш тІа хул производстве, [illegible] [illegible] дешаш болча [illegible] ду а [illegible] а [illegible] дипломни балхашта.

Дукхаьашха производстве баьхача студенташа шоай болхлочун гІулакхаш дІадо[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

— Заводца айхха бувзаш долаш хиларагІа шун [illegible] шиш а [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] кердa хьалаш [illegible]

хувцалуш латтача производства специалисташкара дІадехараш кхетаде?

— Из шеко йоацаш да. Тхо гІерт еннгача кердагІа йолча технологически процессашта тохкамаш деча студенташка дакъа лацийта. Цар курсови дипломни проекташ, дукхагІча даькъе, завода эшаш йолча кердача системайи установкайи разработкаех латташ хул.

Дерригача дипломни балхий рецензенталла хьежабу оаха завода опыт йола специалисташ, уж хьож тха производствени укх балхаш мел лоархІаме да.

— Шун вуле я дийнахьа дешачул совгІа сайран отделени а. Из хьанна лаьрхІа я?

— [illegible] йолча тха предприятешка ба [illegible] тха [illegible] йолаш хила безам бола, амма моллагІча бахьанех даьа а, дийнахьа деша йиш йоацаш бола дукха болхлой. [illegible] ба вуза [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

— Фуд оаш шоай преподавателашкара хьалхехараш?

[illegible]

дисциплинаш хьеха преподавателаш мегтел, общественни Іилмаш хьехараш а. Хетаргахьа, цудухьа хила дезаш да тха преподавателашта юкъе гхоай институт яьккхараш дукха хилар. Хьалхарча вай доцент Ялунова Владимир. Цун вахара никъ — завод — втуз санначa хьехана формa лучча масал. КІаьнк волаш вера из заводa профтехучилище деша. Из йистеьяьккхачул тІехьагІа слесарь волаш болх бир. Эскаре гІулакх а даь юхавенача, ЗИЛе юхаверы. Шатlарбаранта гІо эшаш хилар бахьан долаш да вешначул тІехьагІа цІен дела цуьна дІадийсар — бахьан дІа а [illegible] [illegible]. Хьайна студенташа 30 процент студентая 20 процент [illegible]

[illegible]

— Из дерригa а тхо студенташта [illegible] да. Хьайта фу лу хьехара цу форма кача хилкхьенна?

[illegible]

(АПН)

СССР хьахинна 60 шу дузаш

Узбекистана чуйоагIаш йола Каракалпакски Автономни Советски Социалистически Республика яха ма йоагIара накъа яха кийчлуш я ССР Союза 60 шу дизара.

Советски Iаьдало каракалпакашта хьадаьд экономически культурни дегIабахнара, къамаш боккъонаш юхаметта оттаира дола хьалаш. Юкъерча бIаьшеренашка тIехьайнсa хиннача лоацача хана Iилма-технически прогресса лакхаленашка кхоачаш дегIаенай республика. Тахан укхаза хьалъю городаш, юрташ, карадерзаду эрий даьда лаьтташ, хьалъю ирригационни сооруженеш, заводаш, фабрикаш, электростанцеш, доаккхаш да мехкдаьтта.

Республика территорех дикка доккха дакъа дIалоацаш да яьссаленийн ахъяьссаленийн лаьтташ Бакъда, тахан укхаза хIамаш дIадоаш леладу 300 эзар гектар лаьтташ.

Каракалпакаш — мехка боамби лелаберех эггара къулбаседехьа улла район я. Сихха дегIа доагIа укхаза дуга — ялата боахама керттера дакъа леладелга а.

Октябрьски революци яьнначa шера каракалпакий хиннай 200 бер деша дагIаш йола алхха юкхьаппара 4 школа. ХIанз республике болх беш я университет, цу чу дешаш 6 эзар студент а волаш, 22 специальни дешара заведене, юкъарча дешара 825 школа.

Республика столица Нукус — тахан йоккха промышленни культурни центр. Дукха ха йоаццаш Нукусе керда хьалъяьй цхьайттаза вIаштIара яь «Ташкент» яха гостиница, университета керттера корпус, машинаькъа вокзал.

Хьалха дIаяхача хана ший дешари йоазуви доацаш хиннача Каракалпаке хIанз толаме болх беш я лададрхой Союз, шоай музыканташ, художникаш, скульпторащ а ба, дегIаснай халкъа творчество.

Болх беш я Узбекистана Iилмай Академе Каракалпакски филиала комплексни тохкамий институт. Геологе лабораторе деш да Устюрте мехкдаьттех гази йоалла моттигаш Iоманра балхаш.

СУРТАШ ТIА: 1. (Аьрдехьара аьттехьа): лIамагIа йола Iилман болхло Д. Н. Джумабекова, лабораторе заведующи, геолого-минералогически Iилмай кандидат Ж. С. Саманов, йоккхагIйола лаборант Б. А. Мирова.

2. Каракалпаке энергетически дог да соакха шийттъо шу дизар деддаь йола Тахиаташски ГРЭС Карарча пятилетке станце болх бе йолайолийтаргья хIара яр 210 эзар киловатт йолаш керда кхы а ши агрегат. Тахиаташски ГРЭСа управлене керттера щит я сурта тIа гуш яр.

В. КАЗАНЦЕВА сурташ.
ТАСС фотохроника.

ДИКАЧА ФУХ ДОЛА ДОАХАН ДЕБАДАРА

Хьайбай боахамо хIара шера доккха зе дора Шалински района «Джалка» совхоза. Цун керттера баьхан дар тайп-тайпара фух а долаш кIезига шура луш дола доахан цига хилар.

Совхоза кулгалхоша соцам бир дикача фух дола доахан хургдола гIулакх вIаштIехьдаккха, Краснодарски ноасхьи Херсонски областерси 250 шIеча фух дола шинараш хьа а доаладаь, шоай памзагаш кIезига шура лушш дола хьайбаш Iулашта юкъера дIадаьхар. Керда хьалъяьча шурни комплекса корпусашка шоаш къаьста дIаоттадир шинараш

— Уж оаха лорадеш леладу тхоай хьалха хиначa хьайбаех дIа ца кхетийташ, — йоах керттерча зоотехника А. Хусаинова. — Укх шера 50 шинар дахаргдолаш да. Е цхьоалагIа квартал чакхъялалехьа кхы тIа 300 шIеча фух дола шинар доаладе а лерхI оаха. ТIаьхха тха шурий комплекс дукхьал цу фух дола хьайбаш долаш хургъя.

Дика я керда хьалъяь корпус. Доахан латтача моттигашта механизаци яьй, шура дIаукаргйола турбаш яьккхай. хIаьта доахан машинашца дехтаргдолаш да. Комплекса чуйоагIа 50 бежана лаьрхIа Iаьсив ду отделени, царна лаьрхIа и профилакторий, доакъара цех, низ бола котельни

Эргадаьккхад хьайбаш кхабара гIулакх а. Нагахьа санна хьалха ше долчча тайпара доакъар дIадехнаш хиннадале, хIанз доакъара цех хиларах лаьрхIа кийч а деш, хьайбаша дикагIа дуаргдолча тайпара наро дехкаш. Рациона юкъедоагIа ча, силос, йол, концентраташ, моака

Ишта дика балхаш вIаштIехьдаьха Iанара доах цу шурий комплексе хьайбаш Къаьстта боккха теркам тIабоххийт даккаргдола шинараш кхабара дояркаша — машинашца уж деттаргдолча операторшa. Хьинар ца кходеш къахьегаш ба Акмерзаева Малика, Мацаева Зулай, Усманова Iайна, Усманова Хадижат.

И. АСЛАХАНОВ.

Цхьакха а вицвеннавац, цхьакха а дицденнадац

ВЕЖАРИЙ КАША КОРАДАЬД

Калмыки. Поселкаши юрташи йоагаш латт. Укхаза кхаьчай фашистски ординаш. Гитлеровцаша йохайора юрташ, дIакхуалар, доадора доахан. Укхаза гIолла Сталинградски тIом латтача районе кхача гIерташ бар.

Амма майра духьала латтар вай советски бIу. Цо хIамаш ситар фашисташта. Цхьаннена тIехьа шоллагIъяр йоаккхаш мукъайоахар нах баха моттигаш.

Укхаза тIом беш яр вай Нохч-ГIалгIайчен дошлой полк а. Цу волкаца хиннараш вай мехкахой бар. Шоай синоаш ца кходеш летар уж моастагIех. Полка командир вар Мовлид Алероевич Висаитов, цунна уллув хьалхарча мугIарашка латтар Чалаев Iийса, Исмаилов Iабдул-ВоагIап, Хасанов Абдурешид, Денилов Хьамид, Эдельханов Ширвани, дукха кхыбараш.

Полка задани елар Цаца ячача олера районе кхача аьнна. Денхар: тIий моастагIчунна кара ца дахийтар. Полка командира соцам бу — эггара денал долашагIа боля нах херка а херка, машинаш тIо а ховшабаь, цу моттиге дIабахийта. Хержача группа тIий дIалоац, тIом болабу. Цхьа фашист дехьавалалар цу тIаь тIа гIолла. Цул тIехьагIа вай бараш дIахьалхашкахьа болабелар. дегIол а ухаш тIом а беш, моастагIий окопаш хьа я лувцаш.

Цlаьхха гучайоал свастика тIа а латташ йола танкаш, царна тIехьа ба автоматчикаш. Цlаьхха команда хул.

— Дlахьалхашкахьа гIо! ТIом бе!

Поагаш я танкаш, удаш ба дийна биса гитлеровски автоматчикаш. Атака юхатехай! ТIий хьалаьлача да.

Полко даьча тIемех тIехьагIа, тIом сецача «Тирка йистера Эльбага кхаччалца» яхача ший книжка тIа лаьрххIа дийцар, цун командира М. А. Висаитова.

КIезига бовнзар вай мехкахой Калмыке фашисташта духьала даьча тIемашка. ХIанз массанахьа а дагIа укхаза уж дукхха цIий Iоухийташ даь тIемаш диц ца долийташ дола цар цIераш тIаязъяь памятникаши обелискаши.

* * *

Шерра яьржа улл Садовое яха юрт. Дукха ха яьннай укхаза тIемаш лаьтта. Каст-каста боагIа укхаза кIайбенна боккхий нах. Уж ба ветеранаш. Раьза хиле тIаэц уж цу юрта бахача наха. Укхаза ух уж вIашагIбеттабала, обелиск латтача болх, цига дIабехка боакх тIем тIа байна цар новкъостий.

Цу полке гIулакх деш вар Лоха-Новрера Чалаев Iийса. Педагогически училище йисте а яьккха хьехархо хилар цунах, юкхьанцарча школа директор вар. 10 шу мара даьннадацар цун тIом болалуш. Ше комсомолец хилар тарра тIем тIа вахa гIерташ вар из. ГIашлой училище хьожавир из, амма йисте яккха вIаштIехьдаланзар. Фронта нах эшар, М. А Висаитов командир хиннача полке нийсалу из.

Из ва ший книжка тIа Чалаев Iийсас дакъа а лоацаш хиннача цхьан тIема эпизодах дийцар а. Командира лодора.

«Пулеметни расчета командир хинна Iийса са юртахо вар. БIарг хьа ца лоаххийташ беш лаьттача тIема юкъе, станкови пулемет флангe а оттаь, иттех фашист Iовиллар из.

Тамашийна оамал йолаш са вар из тIемахо. ФуннагIа де волавелча а сихлуш Iаьдал дацар цун. ТIом беш долча хана а тIом беш доацача хана новкъосташта юкъеваггаш а с цхьа хIама деш воаллаш а сабарагIо, уйланца, дика дора цо шe дер, ший де мел дезар хаинахьа де кхувра. ТIемах а дика де деза а сихха даьдаккха деза а гIулакх лоархIар цо.

...1942 шера август бетта хилар из хIама. Садовое яха юрт фашисташа дIалаьцар. Приказ дера: уж юртара арабаха. Хьайир лаьрххIа йола отряд. Цун командир хилар капитан Алханов. Отряда тIагIолла хьувзаш да фашистий кераш, чулегаш а лелхаш а я фугаски бомбаш. Беш латташ тIом, лелхаш бомбаш, етталуш пар гаргаш. Нийсса уралтт моастагIчун гIашлой. Амма пулеметчикаша Чалаева, Истамулова, Осмаева ца социйташ йолаю пулемет. Гучайоал фашистски танкаш. Хьахоз екаш йола оаз:

«Коммунисташ, комсомольцаш! Со волча кхача!»

Из цIогIа техар политрук вола Данилов Хьамид вар. ВIашагIийяхка гранаташ а йолаш бола нах дIахьалхашкахьа бовл. Бомбаш тох цар. Кхаь танках ала боал, вокхаш юхайолх.

Садовое яхача юрта улицашка ба тIом. ДIахьалхабаьнараштa гIо ду пулеметчикаша, царна юкъе ва Чалаев Iийса а. Цlаьхха цун пулемет соц. Цун юхе Iовежа улла Iийса са доахаш вац. ГIараш хоз.

— Дlахьалхашкахьа гIо! Iийсай чIир лехаргья вай! МоастагIа тIехьашка ваьккхар. Садовое яха юрт вайбараша хьалаьцар.

* * *

ТIом чакх а баьнна тIем тIа хиннараш цIабийзача, Iийсай дас Асхьаб Деордиевичен нанас Кемса Асхабовнаси дукха хаттараш дир Мовлид Алероевичага шоай воIах. Царна хайра из Садовое яхача юрта вийнилга а из ший новкъостащца цхьана каша дIавеллалга а. Чалаевгар лаьрхIар Iийсай каша лаха шоай воI Чалаев Белал Калмыке вахийта.

Iохкоач из Садовое яхача юрта. Сарпински района центр я из. Хоза цIеной гаьнаша къайла а даьха дагIа. Цига я дукха гаьнаш ягIа парк. Цу чу дагIа памятник-мемориал. Дика гуш да цу тIара йоазув: «Юрт лораяьрий деналера гIулакхаш даим латтаргда советски наха майрален къонахчален масал а долаш» «Халкъа цIаккха а йицлургьяц байнарий цIераш». Кхо бIаь цIи я уж.

Памятника юхе дIатIавола Билал. Еш улла тIара цIераш...

...ВоккхагIа вола лейтенант Руденко Демьян Миронович... сержант Сафонов Александр Яковлевич, мугIарера салте Старков Иван Наумович, лейтенант Солоьева Антонина Ивановна, тIаккха ший бIаргех а ца тешаш кхы а юхеIа дIатIавола, деш — воккхагIа вола сержант Iийса Асхабович Чалаев...

Каша йистте Iогора хов Белал, шорттига йоах цо: — Салам Iалейкум, воша, уккхаза кхет-их со хьох. дуккха шераш даьннaчул тIехьагIа. Моаршал да хьога а хьа новкъосташка а вай даьгара, наьцагара, йикарашнара, тхогара вежарашкара, хьо беригача мехкахошкара.

Ишта корадаьд майрача тIемахочун, ший дегI Даьхе бахьан Iодиллача Чалаев Iийсай каш.

С. ВОРОНИН.

Доазон дехьара

СССРаи Финляндеи юкъерча дикача лоалахой хьисаперча гIулакхий лоархIаме элемент я цхьана леладу торгово-экономически гIулакхаш. ХIанз Советски Союз Финлянде керттера ярех торгови партнер хиина дIаэттай. Алхха 1981 шера экспортагIа СССРе кхаьча фински продукци мехка ерригача экспортах 24,7 процент боарам болаш хиннай. ХIанз Финлянди Советски Союзо дегIадоагIача капиталистически мехкашца лелаеча торговле ФРГ дIаьлча шоллагIа моттиг дIалоацаш я. Ерригa а лаьрхIача шин мехка юкъера товарооборот тIехьарча 15 шера 11-аза лакхъеннай.

Толаме дегIадоагIа кемашдара даькъе цхьана леладу советско-фински гIулакхаш а. «Валмет», «Холликки», «Вяртсиля» яхача керттера ярех йолча фински фирмаша тоа я ду. Советски Союза лаьрхIа хьа а ду тайп-тайпарча гIулакхашта эша кемаш: ледоколаш, хIаваара пассажирски кемаш, сухогрузаш.

СУРТА ТIА: фински кемашдераши «Алтанас Снечкус» яхача транспортни рефрижератора советски моракаши (хьалхарча плане аьрдехьара аьттехьа) капитана помощник А. Бобров, болхло Р. Хейккиля, рефрижератора капитан А. Вайдкус Турку яхача фински порте.

В. СОБОЛЕВА сурт.
ТАСС фотохроника.

Социалистически мехкашкара хоамаш

ЭКОНОМИЧНИ ТЕПЛИЦАШ

Чехословаке гIолла чаних мел йоалача транзитни газопроводий, эггара хьалха «СССР— Малхбузен Европа» яхача газопровода, компрессорни станцешка тепличнии боахамаш доакхаш латт. ХьалхагIа пайда ца эцаш хиннача газотурбинни установкай йовхала энергес дIоахдеш хургда уж. Бржецлав яхача компрессорни станцо тепличнии боахама эггара хьалхарча ардгIе сборудовани тахкара балхаш деш латт. Яблоневе-на-Турне баьцовгIаш кхею комплекс хьалъеш я.

Теплицашца цхьана хьалъеш латта ахнана болх бе лаьрхIа сушильни установкаш. Масала, Коуржим яхача компрессорни станце тохкам баь чакхъяьннай кхо докъаду установка.

Керда тепличнии боахамаш чIоагIа экономични да. Специалисташа ма лархIара, компрессорни станцешa эрий йоаш йолча йовхало карарча пятилетке вIаштIехьдоалийтаргда республика халкъа боахама 194 эзар тонна условни доагор кходайта.

Цхьаькха юрта боахама пайда лургбола, лоархIаме йовхала энерги я, атомни электростанцешка хьаль йовхал. Масала Къулбехьарча Чехе Советски Союза новкъосталца хьалъергйолча «Темелин» яхача АЭС-а вIаштIехьдаргда 260 гектар теплицацаштен оранжерейштен йовхал яла.

КЪОНАЧА ГРАЖДАНАШТА

ХIанз ГДР-е я 13 эзар берий беш, цига лоизаш а, эшаш йола эггара хьалхара знанеш эшаш а да 670 эзар бер. Бераш дара гIулакх айдалар бахьан долаш СЕПГ Х съезда Директиваш тIа лаьрхIаз 1985 шерага кхаччалца 120 эзар моттиг йола берий бешамаш хьалъе.

Цхьатарра, керда дошкольни учреждениеш эхкарца, къаьначарна реконструкци еш латт.

ФУЪАШТА ЛАНАШ ТОХАРА ВОЛА РЕКОРДСМЕН

Венгерски аьшка пхьарий кулга говзал чIоагIа хилара дола тешал да. дIаммига лантаг... фуа тIа царна лIачIоагIде магар. Шаршиерча Ласло Шалланна цхьан фуа тIа 25 ла лIачIоагIде мог. Цу хьехамо цох абсолютни чемпион вир.

[illegible]

Дунен халкъашта юкъера заметкаш

Бокъонца ший лоIаме хилийта Намиби

Укх деношка цхьаннена тIехьа шоллагIъяр йолаш араюал малхбузен кепайоазон тIа ВIашагIкхийттача Штатий, Англе, Франце, ФРГ, Канада викалех латтача «контактни группа» оттаяь намибийски проблема къоастаяра хьакъехьара «керда предложенеш» оалаш яраш хестасш йола статьяш. Американски проекта кIийлен тIа латта из проблема къоастаяра «поэтапни» план йола, йоах цар, цу гIулакхаца хьашт долаш долча деррига оагIонашта хетараш чулоацаш дола документ, намибийски проблема сихха къоастаяра йола ше могг кхы йоаца эффективни средство.

Цхьабакъда, дукха ха йоаццаш «Виндхук обсервер» яхача газета тIа араьяннача цу «контактни группа» предложенешта тIахьежжа аьча анализо а йоах уж деррига тIакIаттIадаьккха оттаьь я. Цу предложеней хьалхарча этапе де дерхIар да конституционни, принципий хьакъехьа барт бари уж оттаяри. шоллагIча этапе де дезар да ООН низий состав мел хургйий уж мича соцаргдий къоастадар, кхоалагIча этапе де дезар да тIом сацара, къулбаафрикански оккупационни бIу арабаьккхара, берригеша дакъа а лоацаш дола хоржамаш дара ханаш къоастаяр. Цу тайпара, малхбузен план духьала и намибийски проблемах долча ООН кIийлен тIарча документа — хьалхарча этапе де дезар тIом сацийташ ООН ше а дукш берригача лаха дакъа а лоацаш дола харжамаш чакхдахар...

«Контактни группа» беррига ший болх деш къоастадела тIехьадакъхара тактикагIа лелаберах, расистий кхайнад Намибе Iаьдала марионеточни органаш хьае а кхыметтел кIай фермер — миллионер Дирк Мадж керте а волаш йола «министрий совет» вIашагIйолла а. Дахача шера ноябрь бетта Виндхуке а баха марионеточна группировкай викалашца вIашагIбеттабелар Малхбузен дипломаташ цу наькъаца шоаш барт намибийски проблема къоастаеча дакъа дада делаш берий цхьа дакъа лоархIаш хилар хьа а гойташ. Дукхьал из де гIертаргаш бар апартеида режима керте латтараш. Информационни агентствашa хоамаш дечча десса, гаоттарча хана Виндхуке юхайала а къулбааффрикански марионеткашца переговорай арге нарa раьнд е а дага болаш ба «контактни группа» викалаш

Цу тайпара шоаш хьалоацаш хилар кхина ... [illegible]

[illegible]

Iилма — юрта боахама

ЭФФЕКТИВНОСТЬ: НАЬКЪАШИ СРЕДСТВАШИ

Цхьайтталлагlча пятилетка планаш тlа лаьрхlа да юртабоахама производства эффективность дlахо лакхъе. АПН корреспондента деханагlа из дехар къоастадеча малагlа дакъа лоац белоруссии lилманхоша дуви БССР юрта боахама министерства Керттерча lилмаи управлене начальника Тихоновский Николая.

[illegible]

Зина ХОСТИКОЕВА

ГIалгIачунга Аушев Баширага

Цхьана тIема дахкъе гIуллакх деш ба эпсараш гIалгIа Аушев Башир а, цкх стихотворенс автора вежарий - хIирий Казбек а Эльбрус а. ДоттагIал, вошал тоссаденнад буьцаш болча эпсаралла шоашта. цар дезалашта юкъе. Цунах лаьпа я хIирий поэтессай Хостикоева Зинай стихотворени.

Хьа цIи тха цIен кхоллам
хинна
Дег чу ессай
йицпургноацаш.
Хьоь дуй буаш я тха нана,
Шин къонгий хьох воша
лоархIаш

Лоам хьо веча — тIох мя
вала.
Нана хургъя хьога хьемаш.
Цунна воаргда хьога ала
Дега мIоаво тела дешаш
Цо шо ваь воI воагIаш
санна,
Хийцца вола хьо из йолча,

Воl башка вац хьо цунна,
Гlоза вул хьо вувцаш
хилча.

Iа кхеторгда цунна зетар
Из-м дуаца сенна эшар,
Делакъема бIаргаш дайча.
Хьона дийла цун дог хилча.

Кхы мотт бувцаш я хьа
нана,
Хургвац хьо из дагар
йоаллаш
Метташ цаIаш деца аьнна
Йlоазо цаI я ноанош тела

Шийна наьхах бокхарел
башка
Хетац хьона хьо тха нанна,
Хьо ваьр санна хьога
хьежаш
Я хьа вошал дочвар нана

Хье хилаpах герга, гаьна,
Дезар да са, диц ма
долаь.
Тха безамо низ пур хьона,
Цунах тешаш гIа базалаь.

ХIирин меттапара вынкхар Аьмад ВЕДЗИЖЕВ.

САЛОIАЧА ДЕНОШКА

13 МАРТ — ШОАТТА

В. И. Ленина цIерагIа культура Дворец. 10.00 Йоккха зал. Нохч-ГIалгIайчен 60 шу дизаран из шийн лоIамагIа Россена юкъеяха 200 шу дизаран хетадеча республиканска художественни самодеятельноста хьажара шоллагIа тур. Ленински района культура ЦIен, клубий, предприятей, организацей художественни самодеятельноста коллективаш концерт. 11.00. Читальни зал. «Советски мохк кхоллама лаькъ тIа» яхача книжни выставка обзор. 13.00. Кинотеатр. «Къоасамца хьахинна доттагIал» яха кинофестиваль. 19.00. Халхара зал. Болх беш я «ВIашагIкхетар» яха дискоклуб.

Н. К. Крупская цIерагIа культура Дворец. 12.00. «Новкъост, кхувш воагIар» яха кинолекторий. «Эггара хьалха кхерамле» яха беседа. 13.00. Болх беш я железнодорожникий революционно - тIемени къахьегамени сийлен халкъа музей. «Сийле хийла болата магистралашка къахьегарий» яха беседа. 17.00. СССР 60 шу дизара хетаьь кинофестиваль. «Барт болча дезале» — Азербайджански ССР.

14 МАРТ — КIИРАНДИ

В. И. Ленина цIерагIа культура Дворец. 10.00. Йоккха зал. Нохч - ГIалгIайчен 60 шу дизаран из шийн лоIамагIа Россена юкъеяха 200 шу дизаран хетадаьча республикански хьажара шоллагIа тур. Юкъерча специальни дешара заведеней дешархой концерт. 11.00. Кинотеатр. Болх беш я «Фаьлгийн приключенеш мехка» яха киноклуб. 13.00. Лекцей зал. «Мишта хьахул мультфильм» — киноискусства халкъа университет. 19.00. Халхара зал. Болх беш я «ВIашагIкхетар» яха дискоклуб.

Эггара хьалхарча экспедице

«Витязь» яха керда Iилматохкама кема СССР Iилмай Академе океанологе Института экспедиционни флота юкъеденад. Даймехка Iилманa гIуллакх деш ах бIаь шу совгIа йолча хана хьалдоагIача кемай сийлахьа «династи» дIахо хьош хургда из.

Эггара хьалхарча «Витязь» Керда Гвинея яхача гIайрен тIа вигав йовзаш вола этнограф Н. Н. Миклухо-Маклай.

ШоллагIча «Витязо» истори дузаденна да лерригача дунена гонахьа кемаца цкъ беш чакхваьннача а Тихи океана океанологически тохкамаш даьча а адмирала С. О. Макарова цIерана.

КхоалагIча «Витязаца», Iилманен техникаен карагIдаьнна эггара кердагIа дараш юкъехьош кийчдаьччана. СССР АН океанологе Институто комплексни тохкамаш даьд гаьнарча малхбоалерча фордашка. Тихи Индийски океанашка.

Фордаши океанаши тахкара керда оагIонаш аьсргьа Щецинерча польски судоверфе хьадаьча «Витязь» — IV экспедицеша.

Эггара кердагIа йолча хIаьзарча техникаьа кийчъа йола 20 лаборатори шоайла а судови электронно-вычислительни машинашца а вIаши бувзам болаш я Тохкамаш деча хана хьаийна даьнеш «ЭВМ» дIаоаъю. хIаьта цу саххьате ерригача лабораторешка йовзаш а хул. Кема трюма чу я тохкамхой 250 метр кIоарга хичу Iочубаха а чура ара а баьнна хин кIал болх бе йиш йолаш а йола специальни кIоаргача хин комплекс. ЛаьрхIача помещене кийчъа я шин водолаза лаьрхIа барокамерен лорашта лаьрхIа отсеки. Трюма чу я иштта океанологе Института Черноморски отделене Iилмахоша хьаьл массехк бIаь метр кIоарга тохкамаш де таро хулийташ йола кIоаргга хичу Iочуухийта «Аргус» яха аппарат.

«Витязь» экипаж болх беш хургья Кипра районе а Гибралтарера Атлантически океане дIаарвоаллачарча хин кIалхарча Ампер яхача ловзи юхе а.

СУРТА ТIА: «Витязь» яхача кема тIарча «Аргус» яхача хин кIалхарча аппарата апаре (аьрлехьара аьттехьа) — инженер - конструктор О. В. Устинов, «Аргуса» командир А. Н. Сидоров, воккхагIвола инженер-гидронавт С. В. Смолицкий.

Е. ШУЛЕПОВА сурт. ТАСС фотохроника.

Грознерча экранаш тIа

«З САХЬАТИ 10 МИНУТИ ЛЬЛЧА IОМЕ»

Из цIи йолаш да американски йоазонхочун Леонард Элмера повестах Уэллес Холстеда сценарех режиссера Дейв Делмера оттадаь фильм.

Цо дуаш XIX бIаьшаре чакхдоалащ Мексика юкъе [illegible] Аризона яхача американски штата хиннача драматически событеш.

[illegible]

«МАРТИНИ ЖИНАШЦА ТАННА САГИ»

[illegible]

кхераме а дола хIымаш. ВIалла дага а доацаш Мартинах хул фаьлла тIарча принца роль ловзаеш вола артист.

Ала деза, режиссера жинашца тайпача сага роль ловзае Мартина даь да вийха хилар.

Фильме рольаш ловзаеш ба Габриэлле, Барт, Гаудемит Леке, Принсеп Пост, Кор Ван Рейл, Виолет Мариэлле, кхыбараш.

«СЕ ВАЛАРАХ БЕХКЕ ЯР ДЕХ АЗ КЛАВА К»

Юха а Грознерча кинотеатрий экранаш тIа хьокхарга Львовски Михаила сценарех «Ленфильм» яхача киностуде режиссераша Лебедев Николаеви Иван Эриссен даьнаха фильм.

— На улув йоаначa хана со кхаш вац. — йоах фильма лекийта шу даьннача тур вало. — Из бIаргаIвоарга хьеж со, на йоацаш хилча пхьанига хIаманна саклер дац бац соца.

[illegible]

В. КОВАЛЕВА

ОБЛСОВПРОФЕИ НГIАССР ЖУРНАЛИСТИЙ СОЮЗЕИ

КПСС XXVI съезда, КПСС ЦК Пленумий решенеш пропаганда яра а ум кхоачашьяра а, СССР вIашагIъеина 60 шу, Нохч - ГIалгIайчен автономе 60 шу, из шийна лоIамагIа Россена юкъеяха 200 шу дизара дета ма доагIара кхаьадлара къахьегамхой оарцагIбазара дувха облсовпрофеи Нохч - ГIалгIай АССР журналистий Союза правленен лаьрхIад:

— промышленноста, гIишлошъяча, транспорта болхлоша производства эффективности берригача балхе дикали айяра, аланъаболкамен встречни планаш, социалистически декхараш хана хьалхе кхоачашдера;

— юрта боахаме къахьегараше [illegible] леладеш хьайбашкарех йоаза продукташ ма мотта дукагIа яара, ум паччахьалкхенга йоахара планаш хоаламе кхоачашъяра, лаьттаь, тIехиихь, удобренеш дикагIа пайда эцара лелаю социалистически хьь дикагIа юецара кепа йоазон, телевиденен радиовещанен лоархIам айбаре йола республикански конкурс 1982 шера дIахоаьда.

Конкурсе дакъа лаца йиш я республикански, городской, районни, дукхатиражни газеташа, телевиденен радиовещана комитето, хIаьта иштта кепайоазон, телевидене, радио болхлоша. Конкурса итогаш еш чота эцаргде:

— парте XXVI съездо, КПСС ЦК Пленумаша оттадаь декхараш вахара кхоачашдара, цхьайтталагIча пятилетка заданеш хана хьалха кхоачашъяра, хIара балха моттиг лакха эффективности балха дикали йолаш ви лийтара тIехьа лоаттабу къоасам дIабоахийтача инициативен денали гойтар;

— патриотически починаш ший хаинаьа вIашагIтохар а дIайоаржор а, дикагIча производственни коллективай, пятилетка ударниций калзапатта опыт шерра дIайовзийтар, тIехьабусараш хьалха латтачарна тIехьа хьебар;

— [illegible];

— уттаеш йолча проблемах принципиальности кхкаали, журналистски говзала боарам, материални жанраш, туллалий сурт-сибат дегчудужаргдолаш, къаьгга хьахьонха хар, сага идейно - политически, къахьегама, нравственни кхетам лучара, цун творчески хьинар дегIадоаладечара социалистически яхьа лоархIам гучабакхта хар.

Редакционни коллективашта ялара оттаю облсовпрофеи НГIАССР журналистий Союзаи ела авчан премии. Царех шинь — 100 сом городской районни газеташта, цаI — 50 сом дукхатиражни газеташта, кхоъ — 50 сом республикански газетий, телевиденен радиовещанен отделашта — лоархIаме хаилъбоатама кампанеш чакхъхарах. Цул совгIа кепайоазон, телевиденен радиовещанен болхлошта социалистически яьхах дикагIйола материалаш язъярам из тема къовсташ доккха дакъа лацарахъ лургьа 40 сом долаш пхиъ премии.

Укх шера 1 январе дена 31 декабрега кхачалца кепа теха а телевиденен радиовещанен гIолла дIайийша а материалаш конкурсе хьачулу юкъьянцарча журналистски организацеша, газетий редакцеша, телевиденен радиовещанен комитето.

Конкурсе хьакхаьчача материалашка хьом жюри. Цо шин предложенеш дIачулу облсовпрофеи НГIАССР журналистий Союза правленен.

Облсовпроф
НГIАССР журналистий Союза правлени.

Из донор ва

Ши шу совгIа ха мара ли «Красный молот» завода № 16 йолча цехе Журавлев Владимир балха вена. Цу ловпача хана цун карагIдаьннад цехерча болхлошта цо везавалийта. Цудухьа из хержар цеха профсоюза комитета председателала. Электрика болх беш дукха низи хьинари дIалу цо, шийн бехкагIа цеха станокаш сайца ла латтийта.

Бакъда, цун балхах лаьца дувца валлац со. Са белгалдаккха беаpм ба, из цехе дикагIвола донор хилар. Цо донор хиларал совгIа, цIий дIа мишта лу, из малагIча гIуллакха деза дувцаш цо шерра повагада ю болхлошта юкъе.

— Вац цIий эш, — йоах цо, — цкъаза вахарах дог диллачоа юха а сийрда вахар дала унахцIено меттаоттае. Уж деннаш чоалхане деце а царна ла советски сага сийлен декхар.

В. Журавлевна хаи хьан пхьинашка лел шийн цIий, хьан гIо дьаз ше могашал юхаметтаоттае. Бакъда, цун хов ше наха гIо делга.

ХIаьта В. Журавлева наьжнах боалла седкъале — цо тIадам бIаргабайча кхы тIа а сий де доадоагIа цу сага.

Х. БЕРСАНУКАЕВ,
«Красный молот» завода термист.

КЪАХЬЕГАМХОЙ САМУКЪАДОАККХ

Сунженски района XX партсъезда цIерагIча колхоза фермашка болх беча доьхи леладерий, «Ассински» совхоза къахьегамхой культурни хьаштош дика кхоачашдеш хьабоагIа Ассински культура ЦIен болхлой. Укхаза вIашагIъехна автоносалаш васт-васта яхе хул цу боахамий тайп-тайпарча фермашка.

ДIабахача, февраль, бетта из комплексни группа лаьхиний колхоза №№ 1 — 3 йолча шурий-товарни фермашка, совхоза № 1 йолча шурий товарни ферме. Цу коллективашка йийший Нохч ГIалгIайчен автономе 60 шу дизаран из шийн лоIамагIа Россена юкъеяха 200 шу дизарaн хетаь лекцеш. Уж йийшар ва культура отдела № 2 йолча автоклуба лекторе заведующи Н. А. Фарафонов.

Къахьегамхой самукъадоаккхаш да болиста А. И. Минустина кулгалдеча кхаллаь ха вокальни группа дIаоала илле, дешархоша В. Шатерникова, Л. Кононенкое дIаоала сакъерламе частушкаш, Н. Г. Пенкасовас кулгалдеча мехкарий халхара группа дера хала халхараш.

В. ЧЕБОКСАРОВ.

ФЕ ХИЛА

[illegible]

ДIадахача бIаргIа [illegible] мартал республика наькъашка [illegible]

НГIАССР МВД ГАИ

Редактор
[illegible]

ТЕЛЕВИДЕНИ

I ПРОГРАММА
13 МАРТ

9.00 — «Хан».
9.45 — «ХьайДейна».
10.15 — [illegible]
11.30 — «Школа хьа-анаш».
12.30 — «Спортлото». [illegible]
[illegible]
13.15 — Севастополь долча телевизионни документальни фильма премьера.
15.05 — «Музеяшкахь выставкаш». [illegible]
15.30 — [illegible]
15.45 — [illegible]
16.45 — [illegible]
17.30 — [illegible] Центральни телевиденен Бриллиантин ради. Новкъара берий хора выступлени.
18.00 — Политически обозревателя [illegible] беседа.
[illegible] — Мультипликационни фильм.
18.40 — СССР хоккейн V-ча Iана Спартакиаде.
19.10 — «Иванов». М. Горький цIерагIча СССР Московски художественни академически театро А. П. Чехова [illegible] фильм-спектакль премьера.
21.00 — «Хан».
21.30 — Фигурни [illegible] дуьнен чемпионат. Спортивни хахарам. Шийн лоIамагIа йола программа. Дакее [illegible].
00.05 — «Кхерамзарш».

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйранара гимнастика.
8.15 — «Увхаш а [illegible]»
[illegible]
9.45 — «Кулгашца [illegible]». Телевизионни документальни фильма премьера.
[illegible] — «Iуйранара почтан. Музыкальни программа.
10.15 — Литературни дешараш. Б. Горбатов. «Довкъа хан».
10.35 — Чувашски АССР художественни коллективий концерт.
12.00 — «Горизонт» [illegible]
12.30 — «Нохч-ГIалгIай пачхьалкхен университета вечерахой» [illegible]

ТАДЖИКСКИ ССР ТЕЛЕВИДЕНЕ ПРОГРАММА

14.00 — «Я республика [illegible]».
[illegible] — «Таджикски [illegible] искусствени мастерни».
[illegible] — «Кинопанорама».
[illegible] — «Дунен хахьашта жахьара вопросы».
16.15 — «Музыкальни киоск».
17.15 — «Увхацlено». IалманПопулярни программа.
18.00 — «Москва консерваторе йоккха зал» концерт.
19.00 — «Эрмитаж». Фильм 2-гIа. [illegible]
20.30 — «Бирса [illegible]» [illegible] берашта.
20.45 — СССР хоккейн V-ча Iана Спартакиада.
21.15 — Футбол [illegible] СССР [illegible]
22.00 — «Хан».
22.35 — Останкино студе концертни зале дIахьош йола Д. Кугульдинова поэзе сийре.

14 МАРТ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Хан».
8.45 — «Нова художественни коллекцийна [illegible]».
10.30 — [illegible]
11.00 — «Советски Союза гIуллакх деш во».
12.00 — «Увхацlено». Iалман-популярни программа.
12.15 — «Кхьовлаьра почтан» яха музыкальни программа.
13.15 — «Советски Союз водазаа [illegible]».
13.30 — «Юртара сахьат».
14.30 — «Музыкальни киоск».
15.00 — Фигурни [illegible] дунен чемпионат. Кхалнах. Шийн лоIамагIа йола программа. Даккеа передача.
16.00 — Н. Шток. «Божественная комедия» яха С. Образцова цIерагIча [illegible] театро фильм-спектакль.
18.30 — «Кинопанорама клуб».
19.30 — Мультипликационни фильм.
19.00 — «Дунен хахьашта [illegible] панорамаш».
19.15 — Фигурни [illegible] дунен чемпионат. [illegible] Даккеа передача.
21.00 — «Хан».
21.45 — «Правдий Андроников. [illegible] филармоне [illegible] концерт». Телевизионни фильм.
22.35 — «Кхерамзарш».

II ПРОГРАММА

8.00 — «Зеньла а дIоаттаIе».
8.30 — [illegible] популярни фильмаш программа.
9.45 — [illegible]
11.00 — «Увхабоа дунен [illegible]».
12.00 — «Иштта [illegible] литературни викторина. [illegible]»
13.05 — Фильм болча [illegible]
14.50 — «Тха корреспондентaш дуьхь. Обозрени».
15.20 — «Музыкальни абонемент».
16.30 — «Профсоюзаш хахарам».
17.10 — «Стоянки [illegible]» [illegible] фильм.
18.45 — СССР хоккейн V-ча Iана Спартакиада.
[illegible] — Фильм-концерт.
19.00 — [illegible] Фильм 2-гIа.
[illegible]

ХЬАЙБАШ ЛЕЛАДЕЧА МОТТИГАШКА ЦIИ ЯЛАРА КХЕРАМЗЛЕН БОКЪОНАШ

ЦIи ялара кхерамзлен а бокъонаш кхоачашъе еза хьайбаш леладеча моттигашка:

1. Хьайбаш леладеча моттигашта тIеделха наькъаш, территоре тIара тIаьш моллагIча а хана, Iаи а аьхки а, дика тоадаь хила деза.

2. Хьайбай фермаш хийца тIаваха йиш йолаш хила еза. ЦIера духьалара резервни моттигашка материалаш, йол, ча дIаухттадеш лелае бокъо лац.

3. ГIаьле оазра хьакъоастаь лаьрхIа моттиг хила еза, ныге латташ хий чудола пеза а Iохуьша гIандаш а латташ. «ГIаьле укза моттиг» аьнна яздаь вывеска а доаллаш.

4. Хьайбаш чулеладеча моттигашта юхе цIераш летве, пухаш йоагае бокъо лац, из дамза дергдоацаш моттиг из эттача, хIаьта а из де йиш я алхха муха ца хьепхача хана, гIирсашта 100 метрал гаргагIа йоацаш. ЦIи лога яьлча юхе йисача Iоккъарах кIоараштех хий тоха а лаьтта тIохьарца деза.

5. Хьайбаш леладеча фермашкара электропроводка ишле изоляторашца йоахкача металлически опорашка «ПР» яхача проводаца йилла хила еза. Распределительни щитокаш, выключателаш, предохранителаш тамбурашка е ферма арахьарча пенех йоахкаш хила еза.

6. Электрически сердал йоацача хана фетагенаца йоагаеш йола къайла фонараш лелае бокъо лу. Фонараш бIоагIех е пенех дIачIоагIъаь хила еза тхов пагара 70 сантиметр гаьна а йолаш, хIаьта дахчан пена 20 сантиметри доакъара 1.5 метра гаьна хила а еза. Фонараш хьалъохкача моттигашкара дахчан бIоагIийи пенаши металлическа кIалниг теха (е асбестана) йоахлургйоацаш чIоагIъаь хила еза. Фонарашка фетаген дотта деза лаьрхIа цу гIуллакха оттаваьча сага дийнахьа, фермачура ара а ваьнна.

7. Бокъо а йолаш йоагаеча моттиге пешкаш йоагаеш лаьрхIа кийчбаь, инструктаж енна бола. пешкаш йоагаяра режима а пешкашкен турбашкен бIарглакхара а бехктокхаме бола нах хила беза. Турбашкара кIура кIеэнгагIа бале а бетта цкъа дIабаха беза. Шелъяланза а хий тоханза а йола йокъ аравакха бокъо лац.

8. Хьайбаш леладеш йола еррига моттигаш цIи йоалра эшаш йолча юкхьанцарча хIамашца Iалашъяь хила еза укх тайпара расчет а йолаш: 100 квадратни метр кIийле йолча моттиге цхьа огнетушитель, 100 литр емкость йолаш хий чудола бешка. Механизировании водоснабжени йолча моттиге хий чулоаттаду водоемаш ца а еш водопроводни кранаш оттае еза.

9. Хьайбай фермашкара дахчан тховнаш 2 сантиметрал биткъагIа боацаш топпар хьаьха хила деза. хIаьта помещеней конструкцеш огнезащитни состава обработка яь хила а еза.

10. ГIожа доакъар (йол, ча) фермашка лоа таде бокъо лац хьайбашта цхьан дийнахьа эшача нормал совгIа. Из доакъар лоаттаде деза къаьсттача моттиге е помещене.

11. Фермай йоккхийи дIамигеи наIараш арахьа хьеллаши царна новкъа хIама йоацаши хила еза. Йоккхача наIарашка санагIаш, лагIаш, хIаьта иштта наIараш автоматически дIакъуллара пружинаши блокаши уттаде йиш яц. Йоккхий наIараш атта хьеллалургйола чIут е алтам делла чара дIакъулла бокъо лац. ЧIегаш дехка бокъ яц.

12. Хьаьшта юхе доахан дIадехка деза, нагахьа санна цIи йоале хьайбаш сихха хьа а даьста арадаккха йиш хургйолаш. Хьайбай фермаш кхоачам хилла йолча хьайбашта качъсттача хIамашцен тIатухсача кхоллареен Iалашъяь хила еза хьайбаш кIалхара доахалургдолаш.

13. Хьайбаш леладу моттигашн царна хьалхашкара площадкаши хан-хаахаь чах, кхох, йоагаш йолча нуххех цIенъеш а масса хана цIена латташ а хила еза, шера цкъа-шозза мара кхо арадоаккхаш йоацача, доахан кортмукъа а долаш кхоабаш йолча фермашкара дIаиккхача.

14. Хьайбаш леладеча помещенешка бокъо лац:
а) телха пешкаш летве;
б) бIарг ца лоххаш йоагаш йола пешк йита;
в) бийсана пешкаш йоагае;
г) пешкан цуи турбанен юхе лоталуш йола материалаш лоаттае, пешка юхе дахча, бараккъаш доккъаде:
д) пешк лотаеш бензин, фетаген, кхыйола атта лоталуш йола коачалаш етта;
е) сердал хилийтара фетагена лампаш еха а шуша йоацаш а йола фонараш лелае:
ж) сердал хилийтара фонарашка бензини лигроини чуетта;
з) йоагаш йола фонараш барьераш тIа, йоккъаш тIа, кормушкашка, уй тIа уттае а хьаттъаьа а:
и) чувоалачен араволачен моттигашка хIамаш духьала уттае;
к) пожарни инвентара тIаводача моттиге хIамаш духьала уттае а ца эшача гIуллакхашка уж лелае а:
л) гIаьле укзен гуччахьа цIи летаеи.

15. Хьайбаш чудолча фермай тховнашка йол, ча, кхьайдола доакъар лоаттаде бокъо а алха укх хьалашка:
а) тховнашка кIур укха турбаши электропроводкаши еле;
б) тховнаш чура 2 сантиметрал дукхагIа доацаш айха дале:
в) доакъар Iочу теладу люкаш тIа яла кенеш йоагаш йоацачен хала йоагачен айхача хIамах яь яле;

16. Бийсана хьайбаш леладу моттигаш лаьрхIа цу гIуллакха оттадаьча наха бIарг лоххаш лорает хила еза.

17. Хьайбаш леладеча моттигашка гIуллакх деча наха лаьрхIа кийчъаь хила еза, нагахьа санна цIи яьнна моттиг ийсъелча, цар де делар хьалхадоаккхаш йола расписани.

18. Хьайбай фермашка цIи ялара гIуллакха бехктокхаме хила беларaш хьайбай фермай заведующеш ба.

НГIАССР МВД пожарни охрана управлени. ВДПО Республикански совет.

РАДИО

[illegible]

КИНО

[illegible]

ТХА АДРЕС: 364007, г. Грозный, [illegible] ул., 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57, редактора заместителя — 2-83-07, [illegible]
НАШ АДРЕС: 364007, г. Грозный, ул. [illegible], 92. Телефоны: редактора — 2-45-57, [illegible]
Газет аравувла шинара, ерш, шоттен деношка.
«Грозненский рабочий» издательства типографи. [illegible]
Типография издательства «Грозненский рабочий», г. Грозный, ул. [illegible]
Заказ № [illegible]